

Kayıp Mekân Atatürk Orman Çiftliği

Eser Atak*

Tarım alanında ülkeye öncü ve örnek bir rol üstlenmesi için Mustafa Kemal Atatürk tarafından satın alınan arazilerle oluşturulan Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ), çevresel ve tarihsel kimliği açısından çok özel ve karakteristik bir alandır. Atatürk, ölümünden önce Çiftliği, kuruluş amaçları doğrultusunda kullanılmak üzere hazineye bağışlamıştır. Başkent'in batı kısmında yer alan AOÇ arazilerinin, geçen zaman içinde hem arazilerinin önemli bir bölümünü, hem de tarihsel kimliğini yitirmiştir. AOÇ arazilerin küçülmesi ve amacı dışında kullanımlara tahsisi konusu, çeşitli dönemlerde Ankara kent gündeminde tartışılan konuların başında gelmektedir. AOÇ'ye mevcut durumu ile "korunması gereken bir emanet" gözüyle bakan yaklaşımlar olduğu kadar, tarımsal işlevinden uzaklaşan bu alanın yeni işlevler verilerek kente kazandırılmasını savunanlar da vardır.

AOÇ, kent'in büyümesine koşturucu olarak giderek kent içinde kalmıştır. Ankara'nın kentsel ekosistemi ve yeşil kuşağı içinde bu açık-yeşil alanın çok değerli olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Ancak, herkesin gözü önünde giderek küçülen, parçalanan ve kayıp bir mekâna dönüşen Çiftlik arazilerinin kullanım ilkeleri belirlenmemiş ve planlaması yapılamamıştır. Pek çok duyarlı kesim korunmasını istemekte, ancak bunun nasıl olacağına dair ciddi bir çalışma ve öneri getirilmemektedir.

Çiftliğin, çevresel açıdan Ankara kent ekosistemindeki önemi nedir? Bu büyük arazilerin yönetiminden sorumlu olan AOÇ Müdürlüğü ve bağlı olduğu Tarım Bakanlığı AOÇ'nin yönetiminde ve geliştirilmesinde ne kadar yeterli, sorumlu ve

* Şehir Plancısı

duyarlıdır? Halkın bu alana yönelik sahiplilik düzeyi nedir? Çiftliğin algılanma ve planlama sorunları var mıdır? Bu haliyle korunabilir mi? İçinde bulunduğu kentten bağımsız olarak düşünülebilir mi? Korunması ve geliştirilmesi için örgütlenme ve planlama yaklaşımları neler olabilir?

Bu yazıda, AOÇ'nin temel sorunları ve giderek neden bir kayıp mekâna dönüştüğü, bu sorular çerçevesinde tartışılmaya çalışılacaktır.

Tarihsel Süreç İçinde Atatürk Orman Çiftliği

Atatürk Orman Çiftliği Kuruluyor

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ), 05.05.1925 tarihinde, Ankara'da önce 20 000 dekar, daha sonra Balgat, Etimesgut, Çakırlar, Macun, Güvercinlik, Tatar ve Yağmurbaba gibi arazilerin, sahiplerinden satın alınmasıyla 55.470 dekarlık arazi üzerine M. Kemal Atatürk tarafından kurulur. Çiftlik, kuruluşunda Atatürk'ün kendi kişisel mülküdür.

Çiftliğin kuruluş amaçları, hububat cinslerinin ıslahı için İç Anadolu Bölgesi koşullarına uygun yeni türlerin araştırılması, halka tanıtılması ve dağıtılması, hayvancılığın geliştirilmesi, yeni hayvan cins ve ırklarının araştırılması, elde edilen tarım ürünlerinin işlenmesi, bilimsel yöntemlerle ağaçlandırma çalışmaları yapılması, yapay korular ve ormanlar yapılması, fidanlık kurulması, makineli tarıma geçiş ve büyük alanlarda tarım için ziraat, alet ve makineleri üreten bir atölye kurulması, tarım öğretimini uygulamalı olarak halka aktarmak için pratik kurslar ve stajlar düzenlenmesi, Ankara halkına temiz ve ucuz gıda maddeleri sunarak kooperatifleşmenin sağlanması, Çiftliğin ürettiği tarım ürünlerini alarak piyasada düzenleyici rol oynaması, Ankara çevresinin ağaçlandırılması ve halkın gezeceği, eğleneceği sosyo-kültürel ve rekreatif alanların oluşturulmasıdır.

Çiftlik arazisi, yeni kurulan Başkent'in çeperinde, batı yönüne doğru Ankara Çayı'nın her iki yanında uzanan büyük arazilerden oluşur.

İlk dönemlerinde adı "Orman Çiftliği" ve "Gazi Çiftliği" olan AOÇ arazisinin bir bölümü, ilk kuruluşu sırasında bataklık halindedir. Önemli bir bölümünde de toprak tarıma elverişli olmayacak kadar tuzlu, azot ve fosfat açısından çok yetersizdir (Öztoprak, 2006). Ancak, yapılan gayretli ve bilimsel çalışmalarla alanın önemli bir bölümü tarıma elverişli duruma getirilir, tarım, hayvancılık ile ıslah projelerine Çiftlik öncülük yapma görevlerini üstlenir.

Resim 1. Çiftliğin ilk dönemi

Kuruluş amaçları doğrultusunda, Çiftlikte ilk aşamada ziraat ve hayvancılık organize edilir. Bunun uzantısı olarak endüstriyel tesisler oluşturulur. Üretimin değerlendirilmesi ve piyasalarla ilişkiyi sağlamak için ticari işletmeler kurulur. Bunun için satış mağazaları, lokanta ve gazinolar açılır. Çiftlik satış mağazalarında, çiftliklerin bütün mahsulleri satılır.¹

Çiftlik'te aynı zamanda sosyal yaşama öncülük etmek için lokanta, gazino, park ve havuz gibi işletmeler açılır. Eğlence yerleri az olan Ankara'da halk, tatil günlerini çiftliğin parklarında, gazinolarında ve lokantalarında geçirir. Halkın eğlencesi için bir lunapark kurulur, parasız olarak gezilen bir hayvanat bahçesi ile bir müze oluşturulur. Çalışanlar ile civar köylülerin çocuklarının okumaları için çiftlikte bir de yatılı okul kurulur ve poliklinik açılır.

Çiftlik'te sadece modern ziraatın nasıl yapılabileceği ve üretimin nasıl değerlendirilebileceği gösterilmekle yetinilmez, aynı zamanda bu alanda uzmanlar yetiştirilmesi amaçlanır. Gerektiğinde yurtdışından uzmanlar getirilerek, ülkemizde uzman yetiştirilmesi sağlanır.

¹ AOÇ'nin kuruluşunda satın alınan toprakların ayrıntıları, ilk dönemlerinde üretilen ürünler, bağ bahçecilik faaliyetleri, gelir-gider tabloları, vb. için İzzet Öztoprak tarafından hazırlanmış Atatürk Orman Çiftliği adlı yayına bakılabilir.

Resim 2. Marmara Havuzu

Kuruluşun yapısı incelendiğinde; meyveden sebzeğe, çiçekçilikten park-bahçe düzenlemelerine; meralardan ormana; küçükbaş hayvancılıktan mandıralara; bira fabrikasından malt'a; buz, soda, deri fabrikasına, ziraat aletleri ve demir fabrikasına, yoğurt imalathanesine kadar tarım ve hayvancılıkla ilgili her konuda üretim, değerlendirme ve pazarlama ünitelerinin olduğu görülür. Bu ünitelerin her biri, konusu ile ilgili olarak araştırma ve geliştirme çalışmalarında ülke düzeyinde örnek olur, zamanla bu çağdaş anlayış ülke üretimine yansır.

Atatürk, kurduğu bütün çiftliklerini ve bu arada Orman Çiftliği'ni, kuruluş amaçları çerçevesinde yönetilmesi umuduyla 11.06.1937 ve 13.06.1937 tarihli iki yazısı ile hazineye bağışlar. Bağışın ardından, bu Çiftliklerin yönetilmesi için 01.01.1938 günlü 3308 sayılı Yasa ile Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu (DZİK) kurulur ve bütün taşınmazlar bu kuruma devredilir. Bu dönemde Orman Çiftliği, "Gazi Orman Çiftliği" adını alarak faaliyetlerini sürdürür (Kılıç ve Seylam, 2000).

AOÇ Yasası Kabul Ediliyor

Atatürk'ün bağışladığı çiftlikler, bu statülerini yalnızca 11 yıl sürdürebilir. 1950 yılına gelene kadar, AOÇ ile ilgili yasal bir düzenlemeye gerek duyulmaz. Çiftliğin özelliği dikkate alınarak 24.03.1950 tarihinde 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu ile Çiftlik, "Atatürk Orman Çiftliği" adı altında Tarım Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş haline getirilir.

Halen yürürlükte olan 5659 sayılı Yasa'nın en önemli yönü, Atatürk Orman

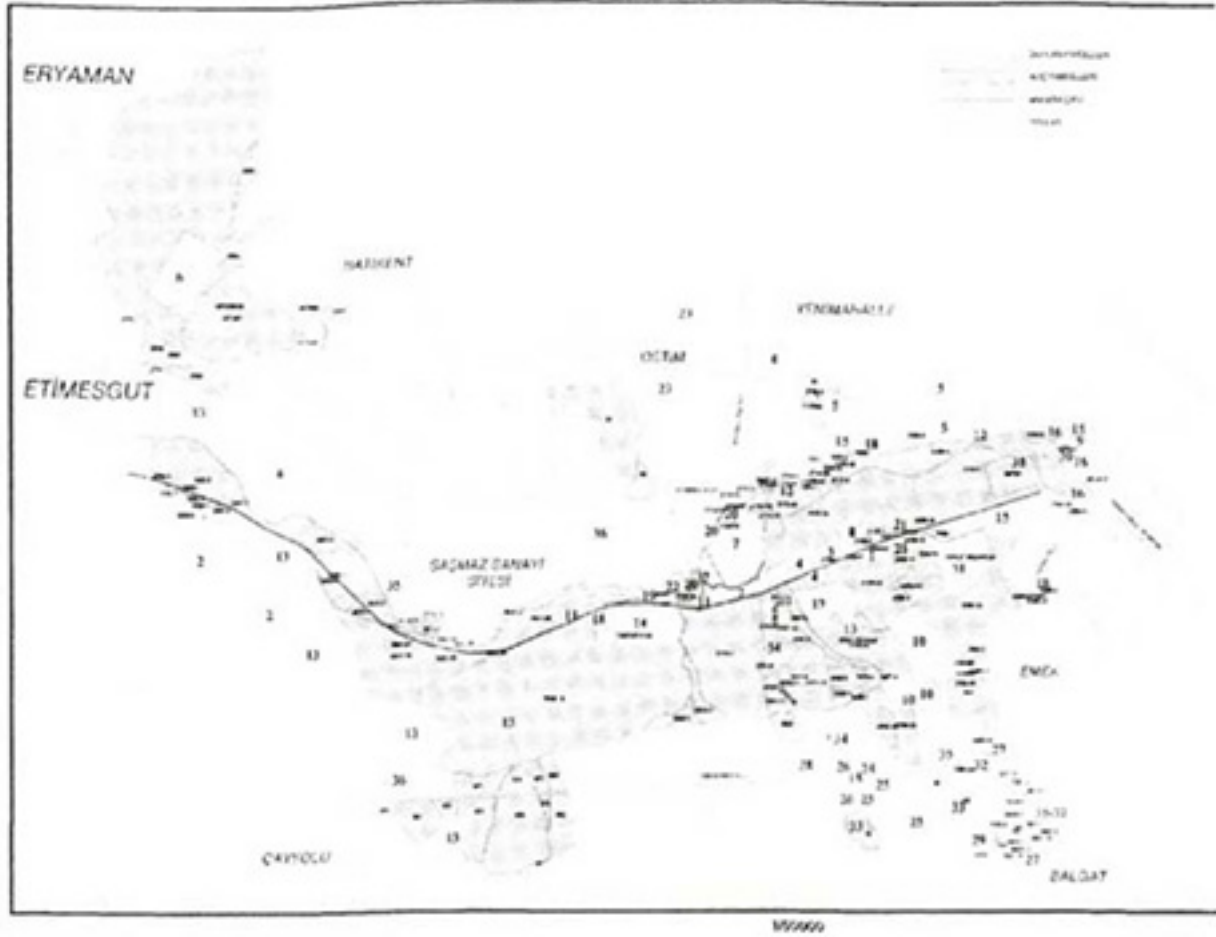
Çiftliği arazisinin kullanımı ve korunmasına yönelik maddeleri içermesidir. 9. ve 10. maddeler Çiftliğin arazilerinin devredilmesini zorlaştırmayı amaçlar. Yasanın 9. maddesi “Müdürlüğün bütün malları devlet malı hükmündedir. Bu mallar aleyhine suç işleyenler devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi ceza görür.”, 10. maddesi “Atatürk Orman Çiftliği’nin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkulların gerçek veya tüzel kişilere devir ve temlik ve kamulaştırılması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır.” hükümlerini getirir.

Meclise devirle ilgili bir yasa taslağı geldiğinde, milletvekillerinin duyarlı davranarak buna izin vermeyecekleri düşüncesiyle 10. madde oluşturulur ve kabul görür. Yasa kapsamında özel yasalara da engel konulur ve Çiftlik arazisi içinde kamulaştırma yapmak için bile özel bir kanun çıkarılması koşulu getirilir. Yasayla, kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları projelerde, Atatürk Orman Çiftliği sınırları içinde kamulaştırma gerekçeli bir işlem yapılmasını engellemek ve Atatürk Orman Çiftliği’ni bu tür projelerden uzak tutmak ve bütünlüğünü korumak amacı güdülür.

Atatürk Orman Çiftliği’nin Küçülmesi

Çiftliğin korunmasına yönelik Yasa Maddelerine rağmen, Çiftlik arazisi izleyen yıllar içinde pek çok kamu ve özel kuruluşun iştahını kabartır. Ankara’nın büyümesi ile birlikte kentin yoğunlaşan altyapı gereksinmesi ve rant baskıları, Çiftlik alanını olumsuz yönde etkiler.

Bu arazi talepleri sonucu, kurulduğunda 55.470 dekar olan Atatürk Orman Çiftliği arazisi, günümüzde 33.487 dekara kadar inmiştir. AOÇ, geçen 67 yıl içinde yasayla devir ya da satış yoluyla arazi varlığının yaklaşık %40’ını kaybeder (AOÇ Müdürlüğü, 2004). Buna kiraya verilen alanlardaki amaç dışındaki kullanımlar da eklenince bu oran %50’lere çıkmaktadır.

Şekil 1. AOC mevcut ve satılan araziler

Kaynak: Devlet Denetleme Kurulu Raporu, 2003.

Çiftlik arazilerinin devrinin, özel kanunlar, protokol yolu ve kiralama yolu ile devir olmak üzere genelde üç değişik yöntemle yapıldığı görülür. Çiftlik arazisinin, yaklaşık 21.983 dekarı (21.983.218 m²), 1939–1983 yılları arasında çıkarılan 9 özel kanunla devredilmiş veya satılmıştır (DDK Raporu, 2003). AOC arazisi, Milli Savunma Bakanlığı (%45) başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluşa devredilmiştir. Çiftlik arazilerinin devri ile ilgili 10. Kanun² 31.07.2008 tarihinde AKP Hükümeti tarafından hazırlanan bir kanun teklifi ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre, üzerinde Ankaragücü ve Gençlerbirliği spor kulüplerinin kiralama yoluyla kullandıkları 258.186 m² arazinin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü eliyle bedelsiz olarak bu kulüplere tahsis edilmesinin önü açılmıştır.

² 31.07.2008 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 5801 sayılı "Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile AOC Kuruluş Kanununa "Ek Madde 2" eklenmiş ve 258.186 m² arazi ve üzerinde bulunan spor tesisleri ve müstemlatı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü arasında yapılacak protokolle 49 yıl süre ile bedelsiz olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne tahsis edilmiştir.

AOÇ arazilerin önemli bir bölümü de kiralanmaktadır. Günümüzde en çok uygulanan 1-49; 1-99 yıllığına kiralama yoludur. Günümüzde AOÇ Müdürlüğü'nün, çeşitli kişi ve kuruluşlara kiraya verdiği ve mülkiyetin gayri ayni hak tesis ettiği kiralama büyük bir bölümü ne yazık ki arazilerin bağış mektubundaki amaç doğrultusunda kullanımıyla bağdaşmayan kiralamalardır. "Kamu kurumlarının kira isteklerinin büyük bir bölümü kentin alt yapısının karşılanması gerekçesine dayanmaktadır. Çiftlik yöneticileri kamusal otoritelerin bu isteklerine karşı koyamamaktadır. Ancak giderlerini, işletmelerinden elde edecekleri gelirlerle karşılamak zorunda olan yöneticiler için, bazı yıllarda net işletme gelirlerinin üç katını aşan kira geliri cazip gelmektedir" (DDK Raporu, 2003:30). Kiralanan bu arazilere kalıcı tesisler yapılmıştır ve bu arazilerdeki yapılaşmalar devam etmektedir.

Satılan ve kiraya verilen arazilerin toplamına bakıldığında, Çiftlik arazilerinin 21.983.218 m²'sinin (%39,6) satış/devir, 6.888.496 m²'sinin (%12,4) ise kiralama yoluyla toplam 28.871.714 m²'sinin (%52) kamu kurumları ile özel kişilerin kullanımına bırakıldığı görülür³ (DDK Raporu, 2003).

Resim 3. Marmara Oteli, 2006.

Resim 4. Bowling Salonu, 2006.

Kiralanan arazilerden örnekler (Fotoğraflar: Serdar Özsoy, Cumhuriyet Gazetesi)

Ne yazık ki, hem TBMM, hem de Tarım Bakanlığı, AOÇ'nin özel yasa ile korunan ve özel statülü bir alan olduğunu benimsememiş görünmektedir. AOÇ Müdürlüğü Kuruluş Yasasına eklenen maddeler ile devir ve satışlar için özel yasa çıkarılması hükmü karşısında "milletvekillerinin duyarlı davranarak buna izin vermeyecekleri" düşüncesi çok geçerli olmamıştır. Öte yandan, yasayla devirler

3 Devir ve satış rakamına 31.07.2008 tarihli 5801 sayılı Yasa ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne devredilen 258.186 m² arazi dâhil değildir. Bu alan da dâhil edildiğinde AOÇ'den devredilen ve satılan arazi miktarı toplam 22.241.404 m² ye ulaşmaktadır.

dışında Protokol ile devir gibi bir yöntemi uygulayan Tarım Bakanlığı da AOÇ'yi bir emanet olarak değil, kendi taşınmazı olarak görmüştür.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Şimdiki Kullanımı

Atatürk Orman Çiftliği'nin tarım ve hayvancılık üretimi giderek azalan bir seyir izlemektedir. 1960'lı yıllarla kadar kentin çeperinde kalan AOÇ; kuzeyinde Yenimahalle, Demetevler ve Batıkent, güneyinde ise Eskişehir Yolu koridoru üzerindeki Balgat, Üniversiteler, Bilkent, Ümitköy ve Çayyolu yerleşimleri sonucu kentin büyümesi, çevre yolları ve çevre yollarına bağlantılar, Otogar gibi kullanımlar nedeniyle kent içerisinde bir ada şeklinde kalmıştır. Gerek kent içerisinde kalması, gerekse tarımsal üretim maliyetinin yüksekliği nedeniyle tarımsal üretim oranı düşmüştür. Kentin altyapısının gerektirdiği ana ulaşım yolları, su ve doğalgaz boruları, kanalizasyon, enerji nakil hatları ile bir ağ gibi sarıldığı için, üretim yapılabilecek tarlalarda da parçalanmalar olmuştur. AOÇ arazisi üzerinde günümüzde yaklaşık yüzde 60'ında tarla tarımı yapılmakta, üretilen ürünlerin büyük bölümünü hayvan yemleri ve yonca oluşturmaktadır (DDK, 2003; AOÇ, 2008).

Hayvancılıktan büyük ölçüde vazgeçildiği için deri fabrikası ile daha sonraları pulluk fabrikasına dönüşen demir atölyesi kapatılmıştır. 1930'lu yıllardaki üretim çeşitliliği geniş bir yelpazeye yayılırken, üretim etkinliğinden giderek uzaklaşmıştır. Bağcılık yapılmadığı için, şarap üretimi özellikle Nevşehir bölgesinden satın alınan üzümlerle sürdürülmektedir. Çiftlikte az sayıda büyükbaş hayvan yetiştirilmekte ve bu nedenle fabrikada işlenen süt satın alınmaktadır. Çiftlik Müdürlüğünce, 2007 yılında hayvancılık faaliyetinin sona erdirileceği ifade edilmiştir (Ekonomist, 2007:38). Süt-yoğurt fabrikasının tek vardiyada günde 50.000 litre süt pastörize edecek ve ayrıca 20 ton sütü de yoğurda dönüştürecek kapasitesi vardır. Ankara ve çevresinin taleplerine cevap vermek üzere, 762 dekarlık alan fidancılığa ayrılmış olup, özellikle son yıllarda fidancılık faaliyetlerine önem verildiği belirtilmektedir. Çiftlikte üretilen süt ve süt ürünleri, meyve suları, şarap, dondurma gibi ürünler Ankara ve çevresinde pazarlanmaktadır. Özellikle AOÇ tarafından üretilen süt ve dondurma, Ankaralılar açısından geçmişle gelecek arasında köprü kuran, kuşaktan kuşağa aktarılan özelliği ile ticari bir malın ötesinde yoğun anı değeri içeren, korunması gerekli değerli bir kültür ürününe dönüşmüştür.

Çiftlik Müdürlüğünce, AOÇ alanının yüzde 42'si olan 13700 dekarının orman, ağaçlandırılan alan ve parklardan oluştuğu, 20.812 dekarında ise tarla tarımı yapıldığı belirtilmektedir (AOÇ, 2008). Bugün için Çiftlik, sadece küçük bir

kısımında piknik ve gezi alanı, hayvanat bahçesi ve Merkez Lokantası çevresindeki satış birimleri ile rekreasyonel kullanım bulmaktadır.

AOÇ'nin Çevresel Açından Önem ve Değeri

Tarihsel açıdan bu alanın yeni kurulan ulus devletinin kuruluş azminin ve kararlılığının bir göstergesi olduğu söylenebilir. Yeni kurulmakta olan Başkent'in örnek ve öncü olma iddiasının tarım ve hayvancılık alanında da kendini gösterdiği, tarıma pek de elverişli olmayan bir arazinin hem tarımsal, hem de rekreatif açıdan ülkeye kazandırılabilceğinin kanıtlandığı bir tarihsel alandır.

Diğer yandan AOÇ, yeşil alan gereksinimi açısından Ankara kenti ve kent planlaması açısından yüksek bir potansiyel barındırmaktadır. AOÇ, -her ne kadar yarısı amacı dışındaki kullanımlara tahsis edilmiş olsa da- pek çok kenti kıskandıracak büyüklükte ve tam da kentin ortasında kalmış bir yeşil omurga durumundadır. Bu değer, eğer farkına varılabilirse Ankara'nın planlanmasında olağanüstü bir gizil güçtür. AOÇ, bu yönüyle doğal bir kentsel yeşil durumundadır.

Şekil 2. Ankara kent bütününde AOÇ'nin yeri

Kentsel ekoloji ve açık-yeşil alan sistemi açısından da AOÇ arazisi büyük önem taşımaktadır. Ankara, güney, doğu ve kuzeyde tepelerle çevrilmiş olan bir vadiler kentidir. Güneyde İmrahor ve devamında İncesu, Dikmen, doğuda Bentderesi, kuzeyde Hatip ve Çubuk Çayı (Kalaba) Vadilerinin açılım noktası doğrudan AOÇ arazisidir. Bu ekolojik sistemin devamında bulunan AOÇ arazisi, kentin hava alma koridoru ve yeşil bir omurgası niteliğindedir. Ankara'da güçlü rüzgâr yönünün batı olması, kentin hava kirliliğinin önlenmesi bakımından bu yönden gelecek hava akımlarını daha önemli kılmaktadır.

Büyük yeşil alanların kent içinde olması arzu edilen bir durumdur. Kentin içinde kalması ve içinden, yanından geçen çok sayıda karayolu ile demiryolu bağlantısı nedeniyle AOÇ'nin erişilebilirlik olanağı çok yüksektir.

AOÇ'nin Temel Sorunları

AOÇ'nin Algılanma ve Planlama Sorunları

AOÇ, Ankara kent bütünü içinde kamunun elinde bulunan çok büyük bir açık yeşil alandır. Ankara, hem başkent, hem de Türkiye'nin ikinci büyük metropolü olma niteliğiyle hızlı bir nüfus artışı ve kentsel büyümeyle karşı karşıyadır. Bu büyümenin getirdiği konut ve kentsel alan gereksinimi, arsa arzının yetersiz olduğu durumlarda arsada kıtlık rantı yaratmakta ve spekülasyon eğilimlere neden olabilmektedir. Öte yandan başkentlik fonksiyonunun getirdiği kamusal hizmetlerin fazlalığı, kamunun arsa gereksinimini artırmakta, kamulaştırma yoluyla arsa edinilmesinde ise büyük maliyetlerle karşılaşmaktadır. Bu durumda bütçelerinden yeterli payı ayıramayan, ya da kentin dışında yer seçmek istemeyen kamu kuruluşları, çok iyi tanımlanmamış arazilere göz dikmektedir (Köksal, 1996:69; AOÇ Raporu, 1992:50).

Ankara'nın batısındaki büyük kamusal açık alanlar başta AOÇ olmak üzere üniversiteler, askeri alanlar ve diğer kamu kuruluşlarıyla birlikte yaklaşık 13 bin hektara varan bir alanı kaplamaktadır. Batı yönünde uzanan bu kamusal alanların önemli bir bölümü, zaman içinde AOÇ'den devredilen ya da satılan alanlardır. Ankara kentinin Çiftliğin kurulduğu yıllarda 50-60 bin olan nüfusu, 2000'li yılların başında 3,5 milyonun üzerine çıkmıştır. Bu nedenle kentin yayıldığı alan genişlemiş, AOÇ Ankara'nın batı yönündeki gelişmesinin merkezinde kalmıştır. Bu durum, AOÇ'nin arsa olarak değişim değerini hızla artırmıştır. AOÇ'nin arazilerinin planlı olmayışı ve Çiftlik yönetiminin güçsüzlüğü, Çiftlik arazilerine kullanım (yaşam) değeri odaklı değil, değişim değeri odaklı bakılmasına yol açmıştır. Zira, Ekonomist Dergisinin bugünkü Çiftlik Müdürü ile röportajında

“AOÇ'nin Milyarlarca YTL'lik Gayrimenkulü Var” başlığı atılarak verilen yazıda, AOÇ “Türkiye'nin en zengin gayrimenkul portföyüne sahip kuruluşlarından biri” olarak tanımlanmakta, Çiftliğin simgesel, tarihsel ve çevresel açıdan değerine ise hemen hiç vurgu yapılmamaktadır.

AOÇ'nin temel sorunu, hem devlet, hem de özel kişi ve kurumlarca yatırım yapılarak değerlendirilmesi gereken “boş bir arazi” olarak görülmesidir. Çiftliğin büyüyen kentle birlikte tarımsal işlevinin giderek azalması karşısında kuruluş amacına uygun yeni işlevler belirlenerek kente kazandırılmamış olması, “boş arazi” olarak görülmesindeki temel etkidir. Bu durum, AOÇ üzerindeki baskı ve talepleri artıran bir sonuç yaratmaktadır. Öncelikle bu algılamının değişmesine ihtiyaç vardır. AOÇ'nin boş bir arsa olarak algılanmaması için AOÇ arazilerinin Ankara'nın üst ölçekli planında net olarak tanımlanması, AOÇ bütünü içinde de bu alanın hangi işlevlerle korunması gerektiğine karar verilmesi gereklidir.

Çiftlik, Ankara için yapılan planlarda ya “AOÇ arazisi” olarak tanımlanarak bırakılmış, ya da boş bir alan olarak gösterilmiştir. Ancak AOÇ'nin hangi işlevlerle kentle bütünleşeceği, planlama ve yönetim biçimi tartışılmamıştır. “AOÇ arazisinin gerek yasal, gerekse yasadışı olarak başka kullanımlara ayrılması süreci, hem kent, hem de AOÇ açısından plansız ve yanlış kararlara dayandırılmıştır. Arazinin başka kullanımlara ayrılması sırasında Çiftlik arazisi bütünlük ve sürekliliğini yitirmiş, günümüzde parçalardan oluşan, işletmesi giderek güçleşen bir ‘kayıp mekâna’ dönüşmüştür” (ODTÜ Raporu, 1998).

Atatürk Orman Çiftliği; bir müdürlük olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı olarak işletilmektedir. Ancak, sit alanı olması nedeniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı, kamuya ait bir alan olması nedeniyle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, yerel yönetim sınırları içinde bulunması nedeniyle de belediyelerin görev, yetki ve ilgi alanı içinde yer almaktadır. Bu yapı, Çiftliğin planlanması ve geliştirilmesinde eşgüdüm sorunlarına ve uzlaşmazlıklara neden olmaktadır.

Yönetim ve Sahiplenme Sorunu

AOÇ'nin teşkilat yapısı bir tarımsal işletme olarak kurgulanmıştır. Personel ve teknik donanımı da buna göre oluşturulmuştur. Halen de bu şekildedir. Bah-Bahçe Müdürlüğü, Hayvancılık Müdürlüğü, Tarla Kültürleri Müdürlüğü, Atölyeler Müdürlüğü gibi şubeleri vardır. Ancak geçen 80 yılda Çiftliğin kent içinde kalarak tarımsal fonksiyonlarını yitirmesinden dolayı, tarım ve tarım ürünlerinin işlenmesiyle ilgili olarak yapılandırılmış olan müdürlükler, kent içinde pek çok kesimin iştahını kabartan bu büyük toprakların yönetimi, denetimi

ve bakımı konusunda son derece yetersiz kalmıştır. AOÇ, kentin büyümesiyle birlikte, kent içinde kalan büyük bir arazi olarak başta kamu kurumları ve yerel yönetimler olmak üzere pek çok kesimin “ilgi odağı” olmuş, Çiftlik Müdürlüğü ise bu büyük alanın yönetiminde, artan arazi taleplerine karşı yeterince direnç gösterememiş, yeni politikalar oluşturamamış, alanın kullanım ilkelerini belirleyememiştir. Tarım Bakanlığı da, bağlı kuruluşunun işletmeye çalıştığı ve özel yasalara rağmen parçalanması durdurulamayan AOÇ’yi bir sorun olarak ortaya koyup AOÇ’nin nasıl korunup geliştirileceğine dair yasal ve teknik bir çalışmayı gerçekleştirilmemiştir. Süreç içindeki tek kazanım, 1990’ların başında alınan sit alanı kararıdır. AOÇ, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 02.06.1992 tarih 2436 sayılı kararı ile 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit alanı olarak tescil edilmiştir. Ancak, sit alanı olmasına rağmen, AOÇ Müdürlüğü, sit kararlarına aykırı kullanımları önleyebilecek güçten yoksun olduğu için 2863 sayılı Yasa ile tanınan koruma olanağını bugüne dek yeterince kullanamamıştır.

Çiftlik Müdürlüğü’nün bir diğer güçsüz yanı, Çiftlik için devletten ayrılan herhangi bir bütçenin olmaması ve kendi gelirlerini kendisinin yaratmasının beklenmesidir. Çiftliğin yaşatılabilmesi için piyasa koşullarına uyum sağlanması zorunluluğu, Çiftlik yöneticilerini kuruluş amacı dışındaki taleplere karşı dirençsiz kılmış, Çiftliğin arazilerini kiraya vermesiyle sonuçlanmıştır (Güldaş, 2004:43; Ünal, 2004:59). Bu sorunun giderilmesi için bir kamu toprağı ve simgesel bir emanet olan AOÇ’nin sürdürülebilir bir gelir kaynağına kavuşması ve bütçeden pay ayrılması önem taşımaktadır.

AOÇ’nin korunamamasındaki en önemli etkenlerden biri de Ankaralıların büyük bölümünün AOÇ’yi tanımaması ve kullanamamasıdır. Büyüklüğü ve kent içinde bir alan olmasına rağmen Ankaralılar, Atatürk Orman Çiftliği’nin çok az bir bölümünü tanımakta ve kullanabilmektedir. Örneğin yeni hipodrum alanının AOÇ’den kiralandığını, ya da mevcut şehirlerarası otobüs terminalinin AOÇ arazisi üzerinde olduğunu çoğu Ankaralı bilmemektedir. Kent halkı, Çiftlikteki tarımsal faaliyetleri gözleyememekte, ya da etkin bir parçası olamamaktadır. Bu durum, çiftliğin Ankaralılarca sahiplenilmesini engellemektedir. Dolayısıyla Ankaralılar, kullanmadıkları bir alanın farklı kişi ve kurumlara satılmasını ya da kiraya verilmesine karşı ortak bir tepki geliştirememekte, hatta kendileri de bu sürecin bireysel olarak ortağı olmaktadır.

Planlama Sürecince Son Dönemdeki Gelişmeler

AOÇ’nin planlama sürecinde Cumhuriyet döneminden bu yana belki de en önemli ve tartışmalı gelişme 2006 yılında TBMM’ye sunulan bir yasa teklifi ile

gündeme gelmiştir. İktidar Partisinden bir milletvekili tarafından verilen yasa teklifi ile AOÇ'deki bazı sorunların çözüleceği belirtilmiştir. Yasa teklifine göre;

- Şahıs parselleri ve binaları ile sorunları sebebiyle mahkemeye intikal etmiş AOÇ arazilerinin aynı plan bölgesi içinde toplanabileceği ve takas yapılabileceği,
- Yol, alt-üst geçit, metro hatları gibi ulaşım hatlarının geçtiği AOÇ arazilerin bedelsiz olarak Büyükşehir Belediyesine devredilebileceği,
- Ulaşım hatları dışında kalan diğer arazilerin bedeli karşılığında Büyükşehir Belediyesine devredilebileceği ya da intifa hakkı kurulabileceği,
- AOÇ arazilerinin rekreasyon, park, ağaçlandırma alanı, spor, hayvanat bahçesi ve kültür alanı olarak 10 yıllığına Büyükşehir Belediyesine devredilebileceği, bu amaçla devredilen araziler üzerine AOÇ'nin taban alanının %5'i kadar kapalı alan yapılabileceği hükümleri getirilmiştir.

Ancak bu yasa teklifiyle Büyükşehir Belediyesine AOÇ üzerinde neredeyse sınırsız tasarruf hakkı verildiği, Belediyenin AOÇ'nin bir kısmını bedelsiz, bir kısmını da bedeliyle istediği gibi kullanabileceği; Kanunda tanımlanmasa da bedeli ile satın alınan arazilerde ticaret, konut ve diğer kullanımların yapılabilmesinin önünde herhangi bir engel kalmayacağı; üst ölçek planlarda ve ulaşım ana planlarında bulunmayan keyfi ulaşım hattı, alt-üst geçit ve altyapı hattı kararlarıyla AOÇ'nin daha fazla parçalanacağı; Çiftlik alanının tabanda yüzde %5'inin yapılaşmaya açıldığı, bunun 1 milyon 674 bin metrekarlık bir büyüklük olduğu, üstelik yapı yüksekliğinin de belirtilmediği, bu nedenle Çiftliğin tamamen betonlaşacağı gerekçeleriyle Ankara'daki demokratik kitle örgütleri, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları ve Ana Muhalefet Partisi milletvekilleri tarafından Yasa teklifine şiddetle karşı çıkılmıştır.

Yasa teklifinin ilk hali, Ankara kent makroformu ve Cumhuriyetin en önemli simge mekanlarından olan Atatürk Orman Çiftliğinin yapılaşmaya açılarak ve rant alanına dönüştürülerek yok olmasına sebep olabilecek hükümler taşıdığından, "Ankaram Platformu- AOÇ Girişimi" altında örgütlenmiş olan 50'nin üzerinde meslek odası ve sivil toplum örgütü bir araya gelerek bir mücadele süreci başlatmıştır. Bu kampanya sırasında TBMM'ne binden fazla kişi ile protesto yürüyüşü yapılmış, imza kampanyası düzenlenmiş, basın açıklamaları yapılmış, konu yerel ve ulusal basını gündeminde ilk sıraya oturmuştur. Bu toplumsal muhalefet karşısında Yasa teklifinin sahibi ve Ankara Büyükşehir Belediyesince

geri adım atılmış ve endişeleri giderecek yeni bir teklif hazırlanması önerisi getirilmiştir.

Bu doğrultuda, 21.06.2006 tarihinde Mecliste kabul edilen 5524 sayılı Kanunla AOÇ'nin Kuruluş Kanununda değişiklik yapılmıştır. Kabul edilen yasada, bazı olumsuz yanlar olmakla birlikte daha önceki sakıncaların bir ölçüde giderildiği görülmüştür. Bu yasayla;

- Ankara Büyükşehir Belediyesi, AOÇ ile ilgili öncelikle üst ölçekli plan ve koruma amaçlı imar planı ve bunlara uygun her türlü imar planlarını yapmaya ve yaptırmaya yetkili kılınmış,
- İmar planlarına uygun olmak şartı ile yol, raylı sistem gibi ulaşım altyapısı için gerekli arazi ile dere ıslahı yapılması planlanan araziler üzerinde, bedelsiz olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi lehine intifa hakkı tesis edilmiş,
- Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin onaylı imar planlarında görülen hayvanat bahçesinin 10 yılı aşmamak üzere Ankara Büyükşehir Belediyesi lehine intifa hakkı tesis edilebileceği getirilmiş,
- Atatürk Orman Çiftliği arazileri üzerinde konut, ticaret ve sanayi amaçlı yapılaşmanın olamayacağı hükme bağlanmıştır.

5524 sayılı Yasanın en olumlu yanı, artık AOÇ arazilerinin işlev verilerek plan kararına sahip olacak olmasıdır. Bugüne dek AOÇ arazilerinin en önemli sorunu olarak dile getirilen boş alan, ya da kamu kurumları olarak stok arazi olarak görülen AOÇ toprakları, eğer yasa hükümleri kötüye kullanılmazsa, kuruluş amaçları ve yeni hedefler doğrultusunda tanımlı ve planlı hale gelebilecektir.

Yukarıda sözü edilen ilk yasa teklifine oranla olumlu düzeltmeler içermesine karşın, 5524 sayılı Yasanın bazı hükümleri Ankara'daki duyarlı kesimlerin eleştirisine uğramıştır. 5659 sayılı AOÇ Müdürlüğü Kuruluş Kanunu'na göre daha önceden altyapı ihtiyacı için bile olsa AOÇ arazisinden kamulaştırılması gereken arazilerle ilgili özel bir yasayla izin alınması gerekirken, 5524 sayılı Yasa ile artık Ankara Büyükşehir Belediyesi AOÇ içinden kent içi taşıt yolu, raylı sistem hatları ve diğer altyapı tesislerini geçirebilecek ve bunun için herhangi bir bedel ödemeyecektir. Bu hüküm, kent planlaması açısından AOÇ'nin iki yakasında bulunan büyük kentsel gelişme alanları (Çayyolu ve Yenimahalle) arasındaki gerekli bağlantıların kurulmasına olanak vermesi açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Ne var ki, bu düzenleme, keyfi ulaşım altyapılarının ve yollarının AOÇ'nin her yanından geçirilerek Çiftliğin daha çok

parçalanmasının önünün açılması ihtimali nedeniyle eleştirilmiştir. Öte yandan, Hayvanat Bahçesinin de 10 yılı aşmamak üzere kullanım (intifa) hakkının da Büyükşehir Belediyesine verilmesi, bu alanın rant tesisi olarak kullanılabileceği kaygısı ile AOÇ konusunda duyarlı kişi ve kuruluşlarca olumlu karşılanmamıştır (Hürriyet, 24.06.2006).

AOÇ Koruma Amaçlı İmar Planı

Ankara Büyükşehir Belediyesine 5524 sayılı Yasayla verilen planlama yetkisi doğrultusunda Belediye tarafından AOÇ Nazım İmar Planı ve Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanarak 12.01.2007 tarihinde Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır. Ancak hazırlanan bu plan, gerek hazırlanma yöntemi, gerekse içeriğindeki plan kararları ile üniversiteler, kentteki meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarınca çeşitli açılardan eleştirilmiş ve dava konusu olmuştur.

Temel eleştiri noktası, 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit Alanı olan AOÇ için hazırlanan planda katılımcı süreçlerin işletilmemesidir. Ankara Büyükşehir Belediyesi sadece Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nı muhatap alarak AOÇ'nin koruma amaçlı imar planını hazırlamış, kentliler ve meslek odaları planlama sürecinin dışında tutulmuştur. Hazırlanan planda yasa gereği yapılması öngörülen katılım amaçlı toplantılarda demokratik kitle örgütleri, üniversitelerin şehircilik ve peyzaj bölümleri ve meslek odaları tarafından iletilen görüşler Büyükşehir Belediyesince dikkate alınmamıştır.

Yapılan Koruma Amaçlı Planın içeriğinde de çok tartışmalı plan kararları üretilmiştir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

- İmar Planında Çiftlik içinden 25 ve 40 metre genişliğinde bulvarların geçirildiği gözlenmiştir. Bu durum, Çiftliğin parçalanmış yapısının daha da zedelenmesine neden olacak bir karar olması açısından koruma amaçlı bir plandan beklenen niteliklerle uyuşmamaktadır.
- Mevcut durumda 32 hektar olan hayvanat bahçesi alanı Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan planda eskisinin 26 katına, AOÇ arazisinin üçte biri büyüklüğüne (840 hektar) çıkarılmıştır. Bu kadar büyük bir hayvanat bahçesi alanının hangi bilimsel ölçütlere göre belirlendiği konusu açık değildir. 5524 sayılı Yasada Büyükşehir Belediyesi'ne intifa hakkı tesis edilecek tek kullanımın hayvanat bahçesi olmasının ve bu alanda Belediye'nin bağımsız ve tek yetkili kurum olarak tasarruflarda bulunma isteğinin bu aşırı büyütmenin nedeni olduğu söylenebilir.

- Planda AOÇ içinde tarım yapılan alanlar önemli ölçüde küçültülmüştür. Kentsel tarımın tekrar önem kazandığı, gıda krizlerinin yakın bir gelecekte önemli sorunlar arasında girme ihtimalinin yüksek olduğu bir dönemde tarım yapılan alanların azaltılmaması gerekmektedir.

- Planda çok büyük alanlar Olimpiyat Oyunları ve Spor Parkı olarak ayrılmış, bu alanlara işlevleri gereği büyük ve kalıcı yapılar yapılmasının önü açılmıştır. Bu da koruma altındaki bir alan için uygun olmayan bir işlemdir.

TMMOB'ye bağlı Meslek Odalarının açtığı dava sonucunda AOÇ için yapılmış olan Koruma Amaçlı İmar Planının yürütmesi 26.06.2008 tarihinde durdurulmuş ve yeni bir plan hazırlanması gündeme gelmiştir. Dava için bilirkişilerce hazırlanan raporda temel olarak; 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit alanı olan AOÇ için hazırlanan bu planda tarımsal faaliyetleri kısıtlayacak planlama yapılamayacağı, bu denli büyük Hayvanat Bahçesi ve Olimpiyat Oyunları ve Spor Parkı'nın bu alanda yapılamayacağı, yapılmasının bu alana kalıcı olarak zarar vereceği, Koruma Kurulunun Yüksek Kurul kararlarına aykırı olarak bu alanı olmaması gereken kullanımlara açtığı, bu denli büyük bir hayvanat bahçesinin dünyanın hiçbir ülkesinde olmadığı ve bu büyüklüğü gerekçelendirmenin olanaksız görüldüğü, AOÇ arazilerinin önemli bölümünün tarımsal üretim, araştırma ve geliştirme için ayrılması gerektiği, planda "özel proje alanı" adı altında kullanımlar önerildiği, bu alanların kullanım ve niteliğinin açık olmadığı, oysa planlarda açıklığın zorunlu koşul olduğu gerekçeleri ile AOÇ planının şehircilik ilkeleri ve kamu yararına uygun olmadığı görüşüne varılmıştır (13. İdare Mh., E. No: 2007/2394).

Görüldüğü gibi, AOÇ 1950'li yıllardan bu yana Ankara kent gündeminde bir tartışma odağı olarak gündemdeki yerini korumuş, ancak AOÇ için kalıcı ve sağlıklı bir yönetim ve planlama yaklaşımı geliştirilememiştir. Bu nedenle tarihsel ve çevresel açıdan çok önemli ve büyük böyle bir alan için bütünlüklü ve bilimsel kararların geliştirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir.

AOÇ Alanı Hangi İlke ve İşlevlerle Korunmalı?

Atatürk Orman Çiftliği, tarihsel, çevresel ve kent planlaması açısından gerek Türkiye, gerekse dünya ülkeleri içinde ender özellikte bir alandır. Oluşturulma ve kuruluş süreci örnek teşkil edecek kadar olumluyken, geçen yıllar içinde korunması ve geliştirilmesi yönünden yaşanan süreç ise aynı biçimde olumsuzluklarla doludur. AOÇ, şimdiye kadar mevcut işlevleri ile korunmaya çalışılmış, ancak bu başarısızdır. AOÇ, arazilerinin önemli bölümünü yitirmiş durumdadır. Sadece arazilerini değil, kimliğini de yitirmiştir. AOÇ'nin salt "tarihsel bir

emanet” gözüyle bakılarak korunamayacağını geçen zaman göstermiştir. AOÇ, Ankara kentsel gelişme dinamiklerinden bağımsız bir mekânmiş gibi ele alınamaz. AOÇ, artık çeperdeki bir tarım alanı değildir. Her üç yanında yüz binlerce kişinin yaşadığı kent bölgeleriyle çevrilmiştir. Kent planlaması açısından bunlar arasındaki ilişkilerin kurulması gereklidir. Öte yandan, Çiftlik topraklarının da hangi işlevlerle korunup geliştirilmesi gerektiğine karar verilmeli, Çiftlik içinde tanımsız alan kalmamalıdır. Bu da AOÇ arazilerinin kent planına dâhil edilmesiyle olanaklıdır.

AOÇ arazilerinin işlevi konusunda değişik görüşler vardır. Kimileri, Çiftliğin bir bölümünün tarımsal gösteri merkezine dönüştürülerek halkın hizmetine sunulması, tarım teknolojisi müzesi yapılması, tarım bitkileri koleksiyon parkı ve herbaryum⁴, gen bankası, dünya serası ve biyopark oluşturulması, tarımsal açıdan verimsiz bölgelerin kent ormanı ve kent parkına dönüştürülmesi, tarihi mekanlarının korunması, açık ve kapalı konser alanları oluşturulmasını önermektedir (Ergin, 2004:37). Bazıları ise Çiftliğin kesinlikle bir parka dönüştürülmemesi gerektiğini, kent çiftliği olarak değerlendirilmesini, tarım fuarı kurulmasını, kentsel tarım yapılmasını benimsemektedir (Oruçkaptan, 2004:68). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tarafından yapılan kapsamlı bir akademik bir çalışmada ise AOÇ, Ankara yeşil kuşak sisteminin bir parçası olarak planlanmış, bölgelere ayrılarak kent ve doğa parkı, üretime devam edecek alanlar, hayvan parkı, kentsel orman, bilim ve teknoloji geliştirme odağı, golf ve diğer spor olanakları, ticaret ve kültür odakları, teknoloji müzesi, fuar gibi kullanımlar önerilmiştir (ODTÜ Raporu, 1998). Kimileri ise Çiftliğin küçülmesi ve parçalanmasına izin verilmesini doğrudan Atatürk ilkelerine ve ulus devlete bir saldırı olarak yorumlamakta, önceden Çiftlik arazisi içinde kalıp Tekel’e devredilen Bira Fabrikası ve Çimento Fabrikası gibi kullanımların daha sonra özelleştirme yoluyla yabancı şirketlerin eline geçmesi karşısında bu alanların derhal geri alınmasını, 5659 sayılı Yasada devirlere yasayla olanak tanıyan 10. maddenin kaldırılmasını istemektedir (Suiçmez, 2004). İşlevlerin türü konusunda farklılıklar olsa da temelde uzlaşılan nokta, AOÇ’nin artık salt tarım işletmesi kimliği ile varlığını sürdüremeyeceğidir.

Yukarıdaki tespit ve değerlendirmeler ışığında, AOÇ arazilerinin hangi işlev ve yönetim yapısıyla varlığını devam ettirmesi gerektiği konusunda şu ilkesel öneriler geliştirilebilir:

4 Genel anlamda herbaryum, bilimsel koşullara uygun şekilde doğal yayılış alanlarından toplanmış ve morfolojik özellikleri korunarak presleme ile kurutulmuş bitki örnekleri koleksiyonudur. <http://tr.wikipedia.org>, Ağustos, 2008.

- AOC'ye verilecek işlevlerin belirleneceği planlama sürecinde katılımcı yöntemlerin izlenmesi stratejik önemdedir. AOC toprakları üzerinde planlama kararının getirilmesi, alan üzerinde söz sahibi olan kurumlar kadar, kentteki ilgili meslek odaları, sivil toplum örgütleri, ilçe belediyeleri, üniversiteler ve yöre yurttaşlarının aktif katılımıyla oluşturulacak bir planlama süreciyle yapılmalıdır. Ancak katılım süreci usulen değil, gerçek anlamı ile işletilmelidir. Bu yolla, yapılan planın toplumsal düzlemde meşruiyeti artacak ve sahiplenme düzeyi yükselecektir.

- Çiftlik, bir vadiler kenti olan Ankara'nın kentsel ekosisteminde önemli bir açılım noktası ve yeşil kuşak olarak özellikle önem taşımaktadır. Bu açıdan arazi üzerinde bundan sonra yeni yapılaşmaların mutlaka engellenmesi gereklidir. Bu nedenle, Ankara'nın üst ölçekli planında AOC, yeşil bir omurga ve havalandırma koridoru olarak önemli bir çıkış noktası olarak ele alınmalıdır.

- AOC'nin zayıf yönetiminin güçlendirilmesi için AOC Müdürlüğü Yasası yeniden ele alınmalı; Müdürlük, bu alanı planlayıp yeni işlevleri yönetebilecek yeni bir teşkilat ve personel şemasıyla idari, teknik ve mali olarak yeniden yapılandırılmalı ve güçlendirilmelidir. Bunu yaparken AOC daha özerk ve bağımsız bir yapıya kavuşturulmalı, kent halkı temsilcilerinin de yer alacağı bir kurul oluşturulmalıdır. AOC'nin yönetimi ve bakımı için devletten belirli bir bütçe ayrılmalıdır. Böylece Çiftlik topraklarında amaca aykırı kullanımlara yol açan yeni kiraya vermelerin önüne geçilmiş olacaktır. AOC arazileri üzerinde tanımlanacak yeni işlevlerin sürdürülebilirliği, ancak Çiftliğin yönetim yapısının yeniden yapılandırılmasıyla olanaklıdır. Çünkü halkın kullanımına açık yeni işlevlerin (kent parkı, tarım müzesi, biyopark, vb.) oluşturulmasında ve işletilmesinde çok ciddi kamusal kaynaklara ihtiyaç vardır.

- AOC için bütüncül bir mülkiyet yapısının oluşturulması gereklidir. Böylesine parçalanmış bir mülkiyet yapısı içinde sağlıklı ve bütüncül bir planlama ve işletim yapısı oluşturmak çok güç olacaktır. Bunun için daha önceden devredilmiş veya kiralanmış ve AOC'nin kimliğine ve yapısına uygun olmayan kullanımların belirli bir süre içinde, yapılacak AOC Planı çerçevesinde belirlenen yerlere taşınması ve kamulaştırılması yoluyla parçalanmış alanların birleştirilmesi sağlanmalıdır.

- AOC alanı içinde mevcut durumda tarım yapılmakta olan alanların önemli bölümü kentsel tarım alanı olarak ayrılmalı, yetiştirilecek ürün çeşitliliğinin artırılması için gerekli çalışmalar yapılmalı, meyve bahçeleri oranı artırılmalıdır. Tarım yapılabilecek alanların önemli bir kısmı da kent bahçeciliği için Ankara

halkının kullanımına açılmalıdır. Çiftlik Müdürlüğü tarafından uygulanmış ve kısmen başarılı olmuş olan “hobi bahçeleri” uygulaması, var olan sorunları çözecek ve bahçe parselleri içindeki kullanımları daha sıkı ilkelere bağlayacak bir yapıyla yeniden kurgulanabilir.

- Alan içinde mevcut olan altyapı ve yollar, yapılacak planlama çalışması ile çiftlik bütünlüğüne zarar vermeyecek biçimde yeniden ele alınmalı, bazı altyapı tesisleri ve yollar kaldırılmalı, gelecekte kentin ihtiyacı için yapılması zorunlu olan teknik altyapı tesisleri için çevresel etki değerlendirmesi yapıldıktan sonra karar üretilmelidir.

- AOÇ'nin önemli bir kısmı, mutlaka yeşil ve rekreatif amaçlı olarak kentlilerin kullanımına açılmalıdır. Özellikle alanın tarıma uygun olmayan kesimlerini rekreasyon amaçlı kullanmak oldukça önemlidir. Ancak, bu rekreasyon alanlarının bir işletme mantığı ile ele alınmaması, betonlaşmaya yol açmaması önem taşımaktadır.

Kuşkusuz, AOÇ arazilerine verilecek işlevler bu yazının sınırları içindeki öneriler olamaz. Asıl yapılması gereken, katılımcı ve bilimsel ilkelere dayalı bir planlama süreci ile AOÇ arazilerine verilecek işlevlerin belirlenmesidir. AOÇ bir bakanlığa ya da belediyeye değil, halka bağlıdır ve alan üzerinde üretilen kararlarda da bu gerçek unutulmamalıdır. Diğer türlü, bir belediye başkanının kendi dünya görüşü ve bilgi düzeyi ile tek başına geliştirdiği görüş ve hayallerin, kentin ortak hayali olarak kabul edilmesi son derece yanlış bir karar olacak ve meşruluğu sağlanamayacaktır.

Kent içindeki bir toprak parçası, kentlinin tanımadığı, kullanmadığı, içine girmediği, anılarını oluşturmadığı kayıp bir mekâna dönüşmüşse o alanın korunması ve sahiplenilmesi çok zordur. Hem AOÇ dondurması ve sütünü gelecek kuşakların tatması, hem de AOÇ'nin toprak bütünlüğünün korunması, çayırlarında uçurtma uçurabilen Ankaralı çocuklar yoluyla daha fazla mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Atak, Eser; Şahin, S. Zafer (2004), “Atatürk Orman Çiftliği'nin 79 yılı ve Çiftliğin Korunmasına Yönelik Politika Arayışları”, Planlama, 2004/3, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 80-88.

Büyükşehir Ankara (2007), Ankara Büyükşehir Belediyesi Bilgilendirme Yayın Organı, Yıl 3, Sayı 12, 4-7.

DDK Raporu (2003), Atatürk Orman Çiftliği Taşınmazlarının Yönetilip İşletilmesine İlişkin Araştırma Denetleme Raporu, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, Sayı: 2003/3, 05/02/2003.

Ekonomist (2007), Ekonomist Dergisi, Aslı Işık tarafından AOÇ Müdürü ile yapılan röportaj, 7 Ocak 2007, 38-39.

Ergin, Gürol (2004), Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel Kitabı, Ankara: TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, 37-39.

Güldaş, Hasan (2004), Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel Kitabı, Ankara: TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, 40-47.

Hürriyet (24.06.2006), Hürriyet Gazetesinde AOÇ ile ilgili yayımlanan haber.

Kılıç, Ensar; Seylam, S. Gökşin (2000), Atatürk Orman Çiftliği, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara.

Köksal, Reyhan (1996), Ankara Metropolünde Atatürk Orman Çiftliği ve Geleceği, Y.Lisans Tezi, Ankara Ü. Sos. Bil.Ent. Kamu Yön. ve Siy. Bil., Ankara.

ODTÜ Raporu (1998), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Stüdyosu Araştırma Raporu, Yayımlanmamış Çalışma, Ankara.

Oruçkaptan, Ayşegül (2004), Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel Kitabı, Ankara: TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, 68-70.

Öztoprak, İzzet (2006), Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi (1. Baskı), AKDITYK, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Suiçmez, Baki Remzi (2004), Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel Kitabı, Ankara: TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, 87-101.

Ünal, Reşat (2004), Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel Kitabı, Ankara: TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, 48-62.

13. İdare Mh., E. No: 2007/2394, 13. İdare Mahkemesi Karar metni, Ankara.

İnternet Kaynakları

AOÇ (2008), Atatürk Orman Çiftliği resmi web sayfası (www.aoc.gov.tr), Erişim: Temmuz 2008.

<http://tr.wikipedia.org>, Ağustos, 2008.

Mülakatlar

AOÇ Müdürlüğü (2004), Çiftlik Müdürü Hasan M. Güldaş ile sözlü görüşme, Çiftlik Müdürlüğü, Ankara.